

**Кольоропис як елемент імпресіоністичного опису
в прозі Вірджинії Вулф**

АНОТАЦІЯ

*Прадівлянна Л Колористичне/колірне письмо як елемент імпресіоністичного опису
в прозі Вірджинії Вулф*

Стаття присвячена аналізу новітніх поглядів на проблему літературного імпресіонізму та прояв цього стильового напрямку в творчості Вірджинії Вулф. Розглядаються елементи імпресіоністичного методу в творах британської письменниці. Зокрема, досліджуються особливості та функціонування колоративів, аналізується їх роль у створенні імпресіоністичного ефекту.

Ключові слова: літературний імпресіонізм, імпресіоністичний метод, колоративи, синестезія

Творчість Вірджинії Вулф - однієї з центральних фігур англійської літератури першої половини ХХ століття - і через сто років залишається найцікавішим об'єктом дослідження. Саму В. Вулф називають автором психологічної прози, представником модернізму і навіть його «теоретиком» [3], тоді як інші дослідники відзначають у її творчості «найсильнішу ностальгію за різноманітними елементами Вікторіанської культури» [7; 1]. При цьому більшість критиків вказують на експериментальний характер її творів, різноманітність художніх засобів, опановуючи які В. Вулф створювала нову прозу.

Метою нашої роботи є аналіз живописних прийомів імпресіоністичного письма в коротких оповіданнях В. Вулф, а також у романі «Місіс Деллоуей». Зокрема ми зупинимося на колоративах як основоположному і органічному елементі імпресіоністичного опису і розглянемо їх функціонування у прозі письменниці.

Імпресіонізм - це явище, що виникло у мистецькому середовищі Франції наприкінці ХІХ століття, дуже швидко розширило свої кордони і проявило себе в різних сферах мистецтва, які, однак, не тільки запозичали досвід французьких живописців, але спиралися на глобальні закономірності власного розвитку.

Проблеми літературного імпресіонізму все ще викликають дискусії – від правомочності використання самого терміну стосовно літератури до його хронологічних рамок, естетики, представників. Про поновлення критичного інтересу до концепції літературного імпресіонізму в останні роки пише Макс Саундерс (Max Saunders). Опираючись на роботи провідних критиків і дослідників цього напрямку в мистецтві (Jesse Matz, Paul B. Armstrong, Peter Stowell, Tod Bender та ін.) він робить висновок про те, що літературний імпресіонізм є попередником і основою, на якій виріс модернізм [9; 207].

Серед письменників, які використовують імпресіоністичний метод, він називає і Вірджинію Вулф. Якраз імпресіоністична техніка зробила її відомою - вважають Рональд Картер і Джон МакРай (Ronald Carter и John McRae) [8; 167], з імпресіоністами її споріднює прагнення звільнити роман/розповідь від тиранії сюжету [9; 209], постійний пошук засобів, як краще виразити враження [9; 207]. Імпресіоністичне сприйняття проявилось в посиленні образотворчого початку - твори письменниці відрізняються світло-кольоровою насиченістю, метафоричністю стилю, особливою, майже поетичною ритмічністю.

У вітчизняному літературознавстві з ними погоджуються Є. Генієва, Н. П. Михальська, що визнають потяг В. Вулф до формального експерименту, до модернізму [1; 22]. «Психологізм ее прозы изящен и тонок, его рисунок прихотлив; она раскрывает мир эмоций и чувств, заставляет читателя проникнуться настроением героев, увидеть, как и они, игру света, услышать симфонию звуков, дуновение ветра. Она передает бег времени, разнообразие ощущений, ассоциаций» [4; 33].

«Психологізм її прози витончений і тонкий, його малюнок примхливий; вона розкриває світ емоцій та почуттів, примушуючи читача перейнятися настроєм героїв, побачити, як і вони,

гру світла, почути симфонію звуків, подих вітру. Вона передає плин часу, різноманітність відчуттів, асоціацій» [4, 33].

Розвитку принципів естетики імпресіонізму в літературі Великобританії присвячена дисертація В. А. Чебіневої [5], одним із завдань якої є аналіз роману В. Вулф «Місіс Деллоуей». В. А. Чебінева називає цей твір прикладом імпресіоністичної прози, а серед художніх засобів зазначеного роману виділяє прийом живопису для кольорових замальовок, використання візуально-образотворчої деталі як засобу створення психологізму, привертає особливу увагу до сугестивних характеристик слова [5; 104].

Серед новітніх досліджень літературної спадщини В. Вулф становить інтерес також дисертація О. І. Жуковської (2008), присвячена поетиці її малої прози [2]. «Структурные особенности жанра новелл создавали для В.Вулф условия для многочисленных литературных экспериментов, что сделало эти произведения творческой лабораторией писательницы» [2; 8].

«Структурні особливості жанру новел створювали для В. Вулф умови для численних літературних експериментів, що зробило ці твори творчою лабораторією письменниці» [2; 8]. Вони дозволили їй відпрацювати нові художні прийоми, якими так вирізняються її романи. Імпресіоністична техніка стала одним з рішень в процесі пошуку нових теоретичних концепцій, «представления о том, какой должна быть проза 20 века» [2; 8], /«уявлення про те, якою має бути проза 20 століття» [2; 8].

Експериментуючи з колоративами, В. Вулф створює цілі полотна, наповнені кольором і світлом, як, наприклад, в оповіданні «Королівський сад», виконаному в імпресіоністичній манері: відсутність традиційного сюжету, потік кольорів, тремке тепле повітря, сонячні рефлексії на людях і предметах - все це нагадує картини П. Ренуара. «*Yellow and black, pink and snow white, shapes of all the color, men, women, and children were spotted for a second upon the horizon, and then, seeing the breadth of yellow that lay upon the grass, they wavered and sought shade beneath the trees, dissolving like drops of water in the yellow and green atmosphere, staining it faintly with red and blue*» [11; 95]. Використовуючи прийоми живопису, В. Вулф апелює до чуттєвого сприйняття читача, наслідуючи «маніфест» Дж. Конрада, «силою написаного слова змушує його почути, відчутти - і перш за все - побачити (переклад - Л.П.)» [6; 5].

Палітра Вірджинії Вулф досить яскрава. Серед улюблених кольорів - зелений, блакитний, червоний, білий, жовтий, срібний, золотий. Вона зрідка вдається до їх суфіксальних деривативів: «*greenish lips*» [10; 188], «*reddish chairs*» [10; 173], «*silvery clouds*» [11; 96], надаючи перевагу лексичним засобам посилення чи ослаблення кольору: «*deep orange*» [10; 12], «*snow white*» [10; 12], «*watery gold*» [10; 156], «*vivid green moss*» [10; 70], «*blushed brick red*» [10; 124], «*fresh colored (Dr. Holmes)*» [10; 101], «*soft gold*» [10; 76].

В. Вулф також досить широко користується композитами. Складні епітети екстрапарадигматичної валентності мотивовані прагненням до мальовничості образів (функція образотворчої точності), а також неоднозначністю зорового сприйняття/враження персонажа: «*grey-white moths*» [10; 12], «*grey-blue morning air*» [10; 3], «*red-brown cows*» [10; 25], «*silver-green mermaid's dress*» [10; 196], «*yellow-blue evening light*» [10; 182].

Складні ад'єктиви інтрапарадигматичної валентності зустрічаються з компонентом, який має сему «світло ->»: «*honest light-blue eyes*» [10; 169], а також оказіональні композити: «*sea-green brooches*» [10; 3], «*snow-white or gold-kindled surface (of clouds)*» [11; 156], «*silver-splashed*» [11; 137], «*fiery-white (water)*» [11; 142]. Поширений в англійській мові спосіб передачі кольору - з лексемою «забарвлений» також досить часто зустрічається в прозі Вірджинії Вулф: «*modest mouse-colored people*» [11; 85], «*rose colored flesh*» [11; 96], «*fawn-colored coat*» [10; 152], «*gooseberry-colored eyes*» [10; 140], «*dun-colored animals*» [10; 26].

У сучасній лінгвістичній науці проблемам кольористичної семантики відводиться одне з провідних місць. Серед учених, що займаються лінгвістикою кольору, - Р.В. Алімпієва, А.А. Брагіна, А.П. Василевич, В. Г. Кульпіна, І.В. Макеєнко, Р.М. Фрумкіна, Т.І. Шхвацабая.

Кольоропозначення вирізняються великою культурною значущістю і в кожному епоху осмислюються по-новому.

В. А. Чебінева вважає, що В. Вулф «за ее пристрастие к довольно скромным цветовым гаммам сложно назвать колористом». «за її прихильність до досить скромних кольорових гамм складно назвати колористом». Однак це не завадило їй створювати прозу, яка «более, чем просто

живописна»/ «більш, ніж просто живописна» [5; 84]. Мабуть, головне в ній - кольорова насиченість пейзажів, портретів, особливий ритм, колористичні деталі, які часом набувають символічного значення, виступають «кольоровим еквівалентом почуттів»/ «цветовым еквівалентом чувств» (В. І. Силантьєва).

Конотації, яких набувають лексеми кольору, дозволяють говорити про імпресіоністичне відтворення настроїв та душевних станів героїв. У текстах В. Вулф зустрічаємо кольоропозначення в незвичайних словосполученнях: «*superb summer's day, with its almost **blue-black sky***» [10; 12], «*a being with **greenish lips***» [10; 188], «*Turning her **large gooseberry-coloured eyes upon Clarissa, observing her small pink face**...Miss Kilman felt...*» [10; 140] – вибір лексем із семою кольору в сполученні з антонімічними лексемами «великі очі – маленьке лице» несе додаткову оціночну конотацію.

Метафоричність і «очуження» імпресіоністичного світосприйняття (М.Алпатов) реалізується у використанні кольоропозначень у прихованих порівняннях: «*a charming woman..., a touch of a bird about her, of a jay, **blue-green, light, vivacious***» [10; 2], «*the heat gave her cheeks the pallor of white painted wood*» [10; 152];

метафорах і метафоричних порівняннях: «*the rain slides **silver** down the glass*» [11; 123], «*Here's Shelley – here's Blake. Cast them up into the air – and see their poems descend like **golden parachutes** twinkling and turning and letting fall their rain of star-shaped blossoms*» [11; 97], «*the room was **bathed in yellow light***» [10; 64].

В імпресіоністичних текстах яскравим стилістичним прийомом є синестезія, що стала «свого роду художнім відкриттям імпресіонізму»/ «свого роду художественным открытием импрессионизма» (Є. Євніна). Вона дозволяє письменникам створювати складні метафоричні образи, зіткані з візуальних, слухових, дотикових та інших відчуттів. Кольорові лексеми в прозі В. Вулф зустрічаються в таких синестетичних аналогіях:

кольорово-звукова: «*...Big Ben striking the half-hour. The **lead**en circles dissolved in the air*» [10; 52], «*A wave rolls beneath the **blue bells***» [11; 142], «*The word "time" split its husk; poured its riches over him; and from his lips fell like shells, like shavings from a plane, without his making them, hard, **white, imperishable words**, and flew to attach themselves to their places in an ode to Time*» [10; 77];

кольорово-тактильна: «*From the **ivory depths** words rising **shed their blackness, blossom and penetrate***» [11; 137], «*...and the sun spotting now this leaf, now that, in mockery, dazzling it with **soft gold** in pure good temper*» [10; 76], «*...the leaves "like **rough bronze**" she had said*» [10; 211].

Загалом проза В. Вулф відображає колір в його імпресіоністичному функціональному значенні. Колір формується переважно під впливом світло-повітряного середовища і відображається у світлі-саяві сонця, місяця, неба, вогню або штучного освітлення. У текстах зустрічаємо:

пейзажі-настрої, в яких лексеми кольору виконують функцію живописної образності, тут особлива увага приділяється взаємопроникненню світла і тіні: «*...the rooks flaunting up and down in the **pink evening light***» [10; 37], «*...the long slope of the park dipped like a length of **green** stuff with a ceiling cloth of **blue and pink** smoke high above*» [10; 26], «*...every flower- ...- glows; **white, violet, red, deep orange**; every flower seems to burn by itself, softly, purely in the misty beds*» [10; 12], «*...the relief which dawn brings when, washing the walls **white and grey**, spotting each window-pane, lifting the mist from the fields, showing the **red-brown** cows peacefully grazing, all is once more decked out to the eye; exists again*» [10; 24];

світло-кольоровий штрих, що загострює сприйняття та привертає увагу до яскравої деталі, часто вираженої метафорою: «*light sheds **gold** scales*» [11; 137], «*the clouds were of **mountainous white** ...with broad **golden slopes***» [10; 156], «*The flowing **silvery** clouds look down upon Atlantic waves*» [11; 96], «*and across the corner of the orchard the **blue-green** was slit by a **purple** streak*» [11; 151], «*(sky) but there it was – **ashen** pale, raced over quickly by tapering vast cloud*» [10; 210], «***apricot** bloom of powder and paint*» [10; 200], «*The opals on her finger flushed **green**, flushed **rosy**, and again flushed **orange** as the sun, oozing through the apple-trees, filled them*» [11; 149];

кольорові плями в пейзажі чи портреті: «*the **yellow and red** panes of the ocean liners cast for a moment a spot upon the **swimming blue***» [11; 96], «*She was wearing **pink** gauze – was that possible? She SEEMED anyhow, all light, glowing, like some bird or air of ball*» [10; 37], «*There will be nothing*

but spaces of light and dark, ...and rather higher up perhaps, rose-shaped blots of an indistinct color – dim pinks and blues» [11; 84];

імпресіоністичний ефект рефлексів, що відображає здатність одного предмета передати свій колір іншому: «(trees) paint rivers so **green** that when a moorhen dives one expects to see its feathers all **green** when it comes up again» [11; 88], «...she's young; quite young, thought Peter, the **red carnation** he had seen her wear ... burning again in his eyes and making her **lips red**» [10; 58], «It sharpened, it refined them, the **yellow-blue evening light**; and on the leaves in the square shone **livid, livid** – they looked as if dipped in sea water – the foliage of a submerged city» [10; 182];

кольорові контрасти: «...the firelight darting and making the room **red**, save for the **black** figures and their **bright** eyes» [11; 137].

Імпресіоністична картина часто подається через сприйняття персонажа: «Going and coming, beckoning, signaling, so the light and shadow which now made the wall **grey**, now the bananas **bright yellow**, now made the Strand **grey**, now made the omnibuses **bright yellow**, seemed to Septimus Warren Smith lying on the sofa in the sitting room» [10; 156] – додатково звернемо увагу на динамічність картини, особливий ритм, створений повторами кольоропозначень. Сприйняття, враження, порівняння – в прикладі: «...or the excitement of the elm trees rising and falling, rising and falling with all their leaves **alight** and the **color thinning and thickening** from **blue** to the **green of the hollow wave**, like plumes on horses' heads, feathers on ladies', so proudly they rose and fell, so superbly, would have sent him mad» [10; 23].

Ці картини можуть здатися типово імпресіоністичними, що нагадують полотна художників. Однак, на думку сучасних дослідників, літературний імпресіонізм, використовуючи можливості художньої мови, пішов далі простого копіювання. Літературні критики дають нове визначення «імпресіоністичного враження». Називаючи його класичним моментом мимовільних спогадів/уяви, в яких поточне враження викликає в пам'яті деяке попереднє, з'єднуючи їх крізь час і таким чином долаючи (або ніби долаючи) межі часу. Саме цей зовнішній стимул до складних чуттєвих внутрішніх переживань, вражень, спогадів називає англійський дослідник М. Саундерс характерною рисою імпресіонізму [9; 206].

Саме такий імпресіонізм ми спостерігаємо в прозі В. Вулф. Для письменниці колір - це важлива складова повноцінної внутрішнього життя - «the colors, salts, tones of existence» [10; 32]. Тому в її прозі так багато «фантазій в кольорі», зовнішні враження активізують пам'ять, дають поштовх до яскравих, кольорових спогадів: «I looked up through the smoke of my cigarette and my eye lodged for a moment upon the burning coals, and that old fancy of the **crimson** flag flapping from the castle tower came into my mind, and I thought of the cavalcade of **red** knights riding up the side of the **black** rock» [11; 83] – викликає інтерес кольоровий контраст, героїчна символіка – червоний, малиновий на тлі чорного.

Підкреслимо також особливий психологізм її творів. За допомогою кольоропозначень вона описує внутрішнє становище своїх героїв – «...before she could down the brandishing of **silver** flashing – plumes like pampas grass in a tropic gale in her breast, which, subsiding, left her holding his hand...» [10; 49], «The earth thrilled beneath him. **Red** flowers grew through his flesh» [10; 75], фантазії, викликані музикою, – «The **green** garden, moonlit pool, **lemons**, lovers, and fish are all dissolved in the **opal** sky, across which, ... there rise **white** arches firmly planted on marble pillars» [11; 141], роздуми про вічне - «But the afterlife. The slow pulling down of thick **green** stalks so that the cup of the flower, as it turns over, deluges one with **purple** and **red** light» [11; 84].

Таким чином, метод імпресіоністичного письма став одним з найважливіших прийомів художньої прози Вірджинії Вулф. Використовуючи лексику кольору, вона апелює до візуальних образів і створює яскраві, насичені світлом і барвами картини, а також легкі кольорові штрихи, які, всупереч «фрагментарності», складаються в єдине напружено-візуальне відчуття – воно суб'єктивно переживається автором або персонажем, а тому емоційно значуще.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гениева Е. Правда факта и правда видения. Вступительная статья // Вирджиния Вулф. Избранное. Пер. с англ.- М.: Художественная лит-ра, 1989. – с. 3-22

2. Жуковская О. И. Поэтика малой художественной прозы Вирджинии Вулф: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья»/ О. И. Жуковская. - Великий Новгород, 2008. - 24 с.
3. Ивашева В.В. Литература Великобритании 20 века. Учебник для филол. спец. вузов. - М.: Высшая школа, 1984. – 488 с.
4. Михальская Н.П. Вирджиния Вулф; нечто вечное сделавшая из мгновения // Дудова Л.В., Михальская Н.П., Трыков В.П. Модернизм в зарубежной литературе: Уч. пособие. 2-е издание, исправленное. – М.: Флинта: Наука, 2000. – с.32-56
5. Чебинева В. А. Развитие традиций Л. Стерна в творчестве В. Вульф и А. Мердок: дис. ... кандидата филол. наук: 10.01.03«Литература народов стран зарубежья»/ Вера Александровна Чебинева. - Казань, 2003. - 193с.
6. Conrad, Joseph. The Nigger of the Narcissus // Joseph Conrad. Typhoon and Other Stories. Introduction by Martin Seymour-Smith. – London, David Campbell Publishers Ltd, 1991. – с. 3-152
7. Ellis, Steve. Virginis Woolf and the Victorians. - Cambridge University Press, New York, 2007. – 211 p.
8. The Penguin Guide to English Literature: Britain and Ireland by Ronald Carter and John McRae. Introduction by Alan Maley. – Penguin Books, England, 1996. – 246 p.
9. Saunders, Max. Literary Impressionism // A Companion to Modernist Literature and Culture. Edited by David Bradshaw and Kevin J.H. Dettmar. - Blackwell Publishing, 2006. – с. 204-211
10. Woolf Virginia. Mrs. Dalloway. Introduction by Nadia Fusini. - London, David Campbell Publishers Ltd, 1993. – 220 с.
11. Woolf Virginia. The Complete Shorter Fiction of Virginia Woolf. Second edition. Edited by Susan Dick. - A Harvest Book. Harcourt, inc.1989. – 348 p.

SUMMARY

The article focuses on the analysis of the latest approaches to the problem of literary impressionism. It deals with the elements of the impressionistic method in the works of Virginia Woolf. The author studies the peculiarities of coloristic vocabulary of Virginia Woolf and the functions in creating impressionistic effects.

Key words: *literary impressionism, impressionistic method, colors, synesthesia*

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена анализу новейших взглядов на проблему литературного импрессионизма и проявления этого стилевого направления в творчестве Вирджинии Вулф. Рассматриваются элементы импрессионистического метода в произведениях британской писательницы. В частности, исследуются особенности и функционирование колоративов, анализируются роль в создании импрессионистического эффекта.

Ключевые слова: *литературный импрессионизм, импрессионистических метод, колоративы, синестезия*